

Европейски съд по правата на човека

Аксой срещу Турция
(Aksoy v. Turkey)

Жалба № 21987/93

Решение от 18 декември 1996 г.

(резюме)*

Чл. 3: забрана за изтезания, нечовешко или унижително отнасяне; **чл. 5, т. 3:** право на задържания на своевременно изправяне пред съдия или длъжностно лице, изпълняващо съдебни функции; **чл. 6, т. 1:** право на справедливо гледане на делото при наличие на наказателно обвинение; **чл. 13:** право на ефективни вътрешноправни средства за защита; **чл. 25, т. 1:** задължение на държавата да не създава пречки за ефективно упражняване на правото на индивидуална жалба.

Подлагането на жалбоподателя на “палестинско обесване” – бил е съблечен гол и повесен за ръцете си, завързани зад гърба – може да бъде само умишлено третиране и представлява изтезание.

От гледна точка на изискванията на чл. 5, т. 3, четиринадесет дни са извънредно дълъг период за задържане без съдебен контрол.

Когато жалбоподател има защитимо твърдение, че е бил изтезаван от представители на държавата, понятието “ефикасно средство за защита” означава пълно и ефективно разследване, което е в състояние да доведе до идентифициране и наказване на отговорните лица.

Факти по делото

Страните спорят по фактите. Не се спори обаче, че към края на ноември 1992 г. жалбоподателят е бил арестуван от полицията и задържан в управлението за сигурност в Къзылтепе в продължение на 14 дни. Според жалбоподателя той е бил подложен от полицията между другото и на изтезанието, известно като “палестинско обесване”. Той твърди също, че в това положение през гениталиите му е пускан електрически ток, бил е ритан, удрян и обиждан, както и че в резултат на това обесване вече не може да си служи с ръцете си. На 8 декември 1992 г. жалбоподателят бил изправен пред прокурор, който го разпитал и разпоредил да бъде освободен. Има разногласие по въпроса дали пред прокурора въобще е било споменато нещо за физическото му състояние и дали се е оплакал от начина, по който е бил третиран по време на задържането. На 15 декември жалбоподателят бил приет в болница и му била поставена диагноза двустранна парализа на долната част на ръцете, налагаща използването на шини. Останал в болницата до 31 декември, когато напуснал сам. На 21 декември прокурорът постановил, че липсват основания за образуване на наказателно производство срещу него.

---

* Материалът е подготвен и предоставен от Фондация *Български адвокати за правата на човека*, като част от диск „Сборник материали по правата на човека”, издаден от НИП през 2007 г.

На 20 април 1994 г. Комисията е уведомена от представителите на жалбоподателя, че на 16 април същата година той е бил убит. Те твърдят, че на 14 април той е бил заплашен по телефона с убийство, за да бъде принуден да оттегли жалбата си до Комисията, което съставлявало намеса в ефективното упражняване на правото му на индивидуална жалба, в нарушение на чл. 25 от Конвенцията. Правителството оспорва твърденията на жалбоподателя и поддържа, че те са изцяло недоказани.

Резюме на решението на Европейския съд

Съдът отхвърля предварителното възражение на правителството, че жалбоподателят не е изчерпал вътрешноправните средства за защита. Той счита, че “дори да се приеме, че жалбоподателят не е направил оплакване пред прокурора за малтретиране по време на задържането, нанесените му телесни повреди трябва да са били ясно видими при срещата им”. По турския закон прокурорът е бил длъжен да предприеме разследване. “Разбираемо е убеждението на жалбоподателя, че няма надежда да намери заинтересованост и удовлетворение чрез националните законови пътища, след като е видял, че прокурорът не предприема действия, макар и да знае за нараняванията.” Следователно “са съществували специални обстоятелства, които освобождават жалбоподателя от задължението да изчерпи вътрешноправните средства”.

Що се отнася до чл. 3, Съдът намира, че “когато едно лице е задържано от полицията в добро здраве, но при освобождаването му се установи, че има наранявания, задължение на държавата е да даде правдоподобно обяснение за причината за нараняванията и, ако не го стори, се поставя очевиден въпрос по чл. 3 от Конвенцията”.

Комисията е установила, че жалбоподателят е бил подложен на “палестинско обесване”. Според Съда “това третиране може да е било само умишлено; то е изисквало известна подготовка и усилия”. “Наред с ужасната болка, която е причинило в момента, според медицинските свидетелства то е довело до парализа на двете ръце, продължила известно време. Съдът намира, че това третиране е толкова сериозно и жестоко, че може да бъде описано само като изтезание.” “Следователно е извършено нарушение на чл. 3 от Конвенцията.”¹

По отношение на чл. 5, т. 3 Съдът отбелязва, че на 5 май 1992 г. Турция е отправила известие до Генералния секретар на Съвета на Европа за дерогиране на задълженията си по чл. 5. Съдът намира, че обхватът и последиците на терористичната дейност на ПКК в Югоизточна Турция несъмнено са довели до “извънредно положение, застрашаващо съществуването на нацията” и обсъжда дали конкретните действия са били предприети строго в пределите на изискванията на положението (чл. 15 от Конвенцията). “Макар и Съдът да е на мнение, ... че разследването на терористични деяния несъмнено поставя пред властите особени проблеми, той не може да приеме, че е необходимо заподозрян да бъде задържан четиринадесет дни без съдебна намеса. Този период е извънредно дълъг и е направил жалбоподателя уязвим не само за произволна намеса в правото му на свобода, но и за изтезания.” В случая жалбоподателят е бил лишен от достатъчни гаранции: “По-специално, отказването на достъп до адвокат, лекар, роднина или приятел и липсата на реална възможност да бъде

---

¹ Решението е взето с мнозинство от 8 гласа срещу 1.

изправен пред съд, за да се провери законността на задържането, означават, че е бил изцяло оставен на произвола на задържалите го”. Съдът не е убеден, че задържането на жалбоподателя в условия на изолация за подобен срок, без достъп до съд, е било необходимо с оглед изискванията на положението.

Предвид този си извод, макар и да се счита компетентен да разгледа въпроса по собствена инициатива, той намира за ненужно да се произнася по съответствието на извършеното дерогиране с изискването на член 15, т. 3 Генералният секретар да бъде информиран за предприетите действия и породилите ги причини. В заключение Съдът приема, че е извършено нарушение на член 5, т. 3 от Конвенцията.²

Съдът намира, че оплакването на жалбоподателя по чл. 6, т. 1 се основава главно на бездействието на прокурора, който не е разследвал данните за изтезания. Поради това той го разглежда във връзка с по-общото задължение на държавата по чл. 13. Съдът отбелязва, че “твърденията за изтезания при задържане в полицията са изключително трудни за доказване от пострадалия, ако той е бил изолиран от външния свят, без достъп до лекари, адвокати, роднини или приятели, които биха могли да му осигурят подкрепа и необходимите доказателства. Освен това, след подобно малтретиране възможността и желанието на лицето да подаде оплакване са често намалени.” Съдът подчертава, че “когато някой има защитимо твърдение, че е бил изтезаван от представители на държавата, понятието “ефикасно средство за защита” е свързано не само с изискването при наличие на съответните условия да се заплати обезщетение, а още и с пълно и ефективно разследване, което е в състояние да доведе до идентифициране и наказване на отговорните лица”. Прокурорът е пренебрегнал очевидните данни за изтезание и “такова отношение от страна на длъжностно лице, натоварено да разследва престъпленията, накърнява ефикасността на всички други средства за защита, които може да са съществували.” Налице е нарушение на чл. 13.³

Съдът не намира нарушение на чл. 25, т. 1, поради недоказването на твърденията за заплахи и за връзка между смъртта на жалбоподателя и жалбата му до Комисията.⁴

На основание чл. 50 Съдът присъжда 4 283 450 000 турски лири обезщетение за имуществени и неимуществени вреди и 20 710 британски лири разноски.

---

² Решението е взето с мнозинство от 8 гласа срещу 1.

³ Решението е взето с мнозинство от 8 гласа срещу 1.

⁴ Решението е единодушно.